Hry a základní herní strategie

Aleš Horák

E-mail: hales@fi.muni.cz

http://nlp.fi.muni.cz/uui/

Obsah:

Připomínka 2 – průběžná písemka

➜ termín – **příští přednášku**, **1. listopadu, 12:00, D2**, na začátku přednášky

➜ náhradní termín: **není**

➜ příklady (formou testu – odpovědi A, B, C, D, E, z látky probrané prvních pěti přednáškách, včetně dnešní):
- uveden příklad v Prologu, otázka **Co řeší tento program?**
- uveden příklad v Prologu a cíl, otázka **Co je (návratová) hodnota výsledku?**
- **upravte** (doplňte/zmeňte řádek) uvedený **program tak, aby…**
- uvedeno několik **tvrzení**, potvrďte jejich pravdivost/nepravdivost
- porovnání **vlastností** několika **algoritmů**

➜ rozsah: **4 příklady**

➜ hodnocení: **max. 32 bodů** – za *správnou odpověď* 8 bodů, za *žádnou odpověď* 0 bodů, za *špatnou odpověď* -3 bodů.

Hry × Prohledávání stavového prostoru

Multiagentní prostředí:

➜ agent musí brát v úvahu **akce jiných agentů** → jak ovlivní jeho vlastní prospěch

➜ vliv ostatních agentů – **prvek náhody**

➜ **kooperativní** × **soupeřící** multiagentní prostředí (MP)

Hry:

➜ matematická **teorie her** (odvětví ekonomie) – kooperativní i soupeřící MP, kde vliv všech agentů je *významný*

➜ **hra v UI** = obv. deterministické MP, 2 střídající se agenti, výsledek hry je vzájemně opačný nebo shoda

Algoritmy soupeřícího prohledávání (*adversarial search*):

➜ oponent dělá **dopředu neurčitelné** tahy → řešením je **strategie**, která počítá se všemi možnými tahy protivníka

➜ **časový limit** ⇒ zřejmě nenajdeme optimální řešení → hledáme **lokálně optimální** řešení

Hry a UI – historie

➜ Babbage, 1846 – počítač porovnává přínos různých herních tahů

➜ von Neumann, 1944 – algoritmy perfektní hry

➜ Zuse, Wiener, Shannon, 1945–50 – přibližné vyhodnocování

➜ Turing, 1951 – první šachový program (jen na papíře)

➜ Samuel, 1952–57 – strojové učení pro zpřesnění vyhodnocování

➜ McCarthy, 1956 – prořezávání pro možnost hlubšího prohledávání

řešení her je zajímavým předmětem studia ← je **obtížné**:

průměrný faktor větvení v šachách $b = 35$

pro 50 tahů 2 hráčů … prohledávací strom $\approx 35^{100} \approx 10^{154}$ uzlů ($\approx 10^{40}$ stavů)

Hry a UI – aktuální výsledky

- **dáma** – 1994 program *Chinook* porazil světovou šampionku Marion Tinsley. Používá úplnou databázi tahů pro ≤ 8 figur (443 748 401 247 pozic).
- **šachy** – 1997 porazil stroj *Deep Blue* světového šampiona Gary Kasparova 3½–2½. Stroj počítá 200 mil. pozic/s, sofistikované vyhodnocování a nezveřejněné metody pro prozkoumávání některých tahů až do hloubky 40 tahů. 2006 porazil program *Deep Fritz* na PC světového šampiona Vladimíra Kramnika 2–4. V současnosti vyhrávají turnaje i programy na slabším hardware mobilních telefonů s 20 tis. pozic/s.
- **Othello** – světoví šampioni odmítají hrát s počítači, protože stroje jsou příliš dobré. Othello (též Reversi) pro dva hráče na desce 8×8 – snaží se mezi své dva kameny uzavřít soupeřovy, které se přebarví. Až se zaplní deska, spočítají se kameny.
- **Go** – do roku 2008 světoví šampioni odmítali hrát s počítači, protože stroje jsou příliš slabé. V Go je $b > 300$, takže počítače mohou používat téměř pouze znalostní bázi vzorových her.

  od 2009 – první programy dosahují pokročilejší amatérské úrovně (zejména na desce 9×9, nižší úroveň i na 19×19).

Typy her

	deterministické	*s náhodou*
perfektní znalosti	šachy, dáma, Go, Othello	backgammon, monopoly
nepřesné znalosti		bridge, poker, scrabble

Hledání optimálního tahu

2 hráči – **MAX** a **MIN**, MAX je první na tahu a pak se střídají až do konce hry

hra = prohledávací problém:

- **počáteční stav** – počáteční herní situace + kdo je na tahu
- **přechodová funkce** – vrací dvojice $(\text{legální tah}, \text{výsledný stav})$
- **ukončovací podmínka** – určuje, kdy hra končí, označuje **koncové stavy**
- **utilitární funkce** – numerické ohodnocení koncových stavů

Hledání optimálního tahu pokrač.

počáteční stav a přechodová funkce definují **herní strom**:

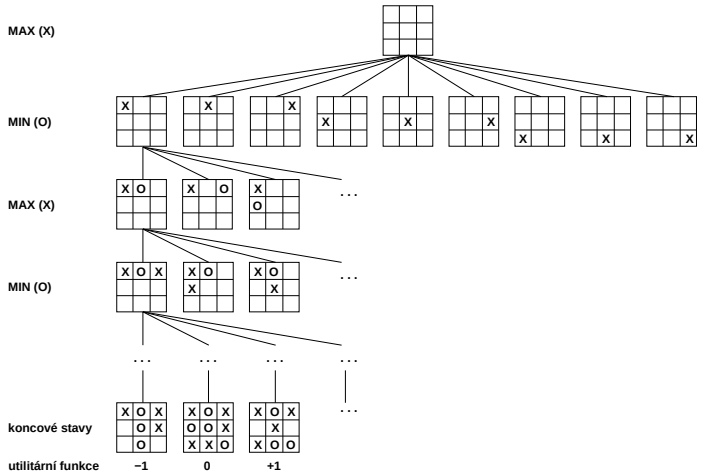

ALGORITMUS MINIMAX

MAX (△) musí *prohledat* herní strom pro zjištění nejlepšího tahu proti MIN (▽)

→ zjistit nejlepší **hodnotu minimax** – zajišťuje *nejlepší výsledek* proti *nejlepšímu protivníkovi*

$$\text{Hodnota minimax}(n) = \begin{cases} \text{utility}(n) & \text{pro koncový stav } n \\ \max_{s \in \text{moves}(n)} \text{Hodnota minimax}(s) & \text{pro MAX uzel } n \\ \min_{s \in \text{moves}(n)} \text{Hodnota minimax}(s) & \text{pro MIN uzel } n \end{cases}$$

ALGORITMUS MINIMAX pokrač.

příklad – hra jen na jedno **kolo** = 2 **tahy** (půlkola)

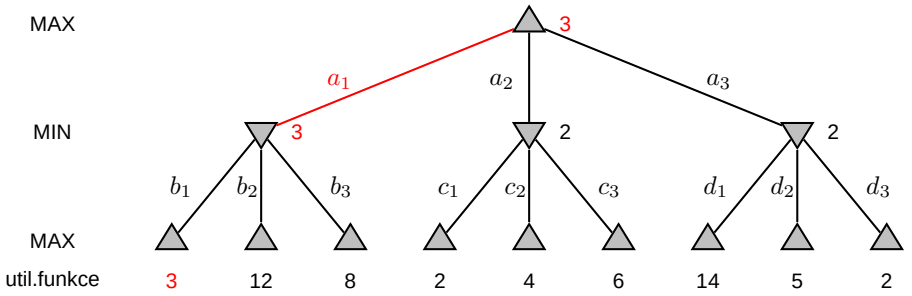

ALGORITMUS MINIMAX pokrač.

```
% minimax( Pos, BestSucc, Val ):
%    Pos je rozložení figur , Val je minimaxová hodnota tohoto rozložení ;
%    nejlepší tah z Pos vede do rozložení BestSucc
minimax( Pos, BestSucc, Val) :-
    moves( Pos, PosList), !,              % PosList je seznam legálních tahů z Pos
    best( PosList, BestSucc, Val)
    ;
    staticval( Pos, Val).                 % Pos nemá následníky: ohodnotíme staticky

best( [ Pos], Pos, Val) :-
    minimax( Pos, _, Val), !.
best( [Pos1 | PosList], BestPos, BestVal) :-
    minimax( Pos1, _, Val1),
    best( PosList, Pos2, Val2),
    betterof( Pos1, Val1, Pos2, Val2, BestPos, BestVal).
betterof( Pos0, Val0, Pos1, Val1, Pos0, Val0) :-   % Pos0 je lepší než Pos1
    min_to_move( Pos0),                            % MIN na tahu v Pos0
    Val0 > Val1, !                                 % MAX chce nejvyšší hodnotu
    ;
    max_to_move( Pos0),                            % MAX na tahu v Pos0
    Val0 < Val1, !.                                % MIN chce nejmenší hodnotu
betterof( Pos0, Val0, Pos1, Val1, Pos1, Val1).     % jinak je Pos1 lepší než Pos0
```


ALGORITMUS MINIMAX – VLASTNOSTI

úplnost	**úplný** pouze pro **konečné** stromy
optimálnost	**je** optimální proti optimálnímu oponentovi
časová složitost	$O(b^m)$
prostorová složitost	$O(bm)$, prohledávání do hloubky

šachy … $b \approx 35, m \approx 100 \Rightarrow$ přesné řešení není možné

např. $b^m = 10^6, b = 35 \Rightarrow m \approx 4$

4-tahy ≈ člověk-nováček

8-tahů ≈ člověk-mistr, typické PC

12-tahů ≈ Deep Blue, Kasparov

Časové omezení

předpokládejme, že máme 100 sekund + prozkoumáme 10^4 uzlů/s $\Rightarrow$ 10^6 uzlů na 1 tah

řešení:

❑ **ohodnocovací funkce** odhad přínosu pozice

❑ **ořezávací test** (*cutoff test*) – např. hloubka nebo hodnota ohodnocovací funkce

Algoritmus Alfa-Beta prořezávání

Příklad stromu, který zpracuje predikát **minmax**

Alfa-Beta odřízne expanzi některý uzlů $\Rightarrow$ Alfa-Beta procedura je **efektivnější** variantou minimaxu

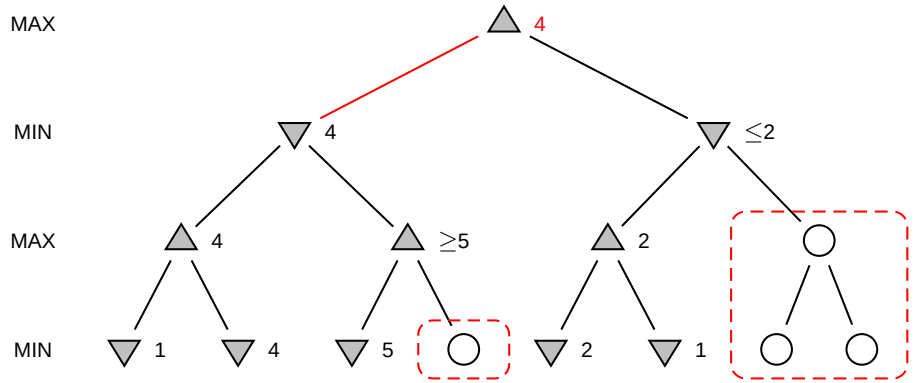

Algoritmus Alfa-Beta – vlastnosti

- ➜ prořezávání **neovlivní** výsledek $\Rightarrow$ je **stejný** jako u minimaxu
- ➜ dobré **uspořádání** přechodů (možných tahů) ovlivní **efektivitu** prořezávání
- ➜ v případě "nejlepšího" uspořádání **časová složitost**$= O(b^{m/2})$
  $\Rightarrow$ **zdvojí** hloubku prohledávání
  $\Rightarrow$ může snadno dosáhnout hloubky 8 v šachu, což už je použitelná úroveň

označení $\alpha - \beta$:

- ➜ $\alpha \ldots$ doposud nejlepší hodnota pro MAXe
- ➜ $\beta \ldots$ doposud nejlepší hodnota pro MINa
- ➜ $<\alpha, \beta> \ldots$ interval ohodnocovací funkce v průběhu výpočtu (na začátku $<-\infty, \infty>$)
- ➜

minimax $\ldots V(P)$	$\alpha - \beta \ldots V(P, \alpha, \beta)$
když $V(P) \leq \alpha$	$V(P, \alpha, \beta) = \alpha$
když $\alpha < V(P) < \beta$	$V(P, \alpha, \beta) = V(P)$
když $V(P) \geq \beta$	$V(P, \alpha, \beta) = \beta$

Algoritmus Alfa-Beta prořezávání

```
alphabeta( Pos, Alpha, Beta, GoodPos, Val) :- moves( Pos, PosList), !,
    boundedbest( PosList, Alpha, Beta, GoodPos, Val);
     staticval ( Pos, Val).                    % statické ohodnocení Pos

boundedbest( [Pos | PosList], Alpha, Beta, GoodPos, GoodVal) :-
    alphabeta( Pos, Alpha, Beta, _, Val),
    goodenough( PosList, Alpha, Beta, Pos, Val, GoodPos, GoodVal).

goodenough( [], _, _, Pos, Val, Pos, Val) :- !.   % nejsou další kandidáti
goodenough( _, Alpha, Beta, Pos, Val, Pos, Val) :-
    min_to_move( Pos), Val > Beta, !              % MAX dosáhl horní hranici
    ; max_to_move( Pos), Val < Alpha, !.          % MIN dosáhl dolní hranici
goodenough( PosList, Alpha, Beta, Pos, Val, GoodPos, GoodVal) :-
    newbounds( Alpha, Beta, Pos, Val, NewAlpha, NewBeta), % uprav hranice
    boundedbest( PosList, NewAlpha, NewBeta, Pos1, Val1),
    betterof( Pos, Val, Pos1, Val1, GoodPos, GoodVal).

newbounds( Alpha, Beta, Pos, Val, Val, Beta) :-
    min_to_move( Pos), Val > Alpha, !.            % MAX zvýšil dolní hranici
newbounds( Alpha, Beta, Pos, Val, Alpha, Val) :-
    max_to_move( Pos), Val < Beta, !.             % MIN snížil horní hranici
newbounds( Alpha, Beta, _, _, Alpha, Beta).       % jinak hranice nezměněny

betterof( Pos, Val, Pos1, Val1, Pos, Val) :- min_to_move( Pos), Val > Val1, !
    ; max_to_move( Pos), Val < Val1, !.           % Pos je lepší než Pos1
betterof( _, _, Pos1, Val1, Pos1, Val1).          % jinak je lepší Pos1
```

Možnosti vylepšení Minimaxu

minimax_cutoff je stejný jako **minimax** kromě:

1. koncový test → *ořezávací test*
2. utilitární funkce → *ohodnocovací funkce*

další možnosti vylepšení:

➜ vyhodnocovat pouze **klidné stavy** (quiescent search)

➜ při vyhodnocování počítat s efektem **horizontu** – zvraty mimo prohledanou oblast

➜ **dopředné ořezávání** – některé stavy se ihned zahazují
bezpečné např. pro symetrické tahy nebo pro tahy hluboko ve stromu

Ohodnocovací funkce

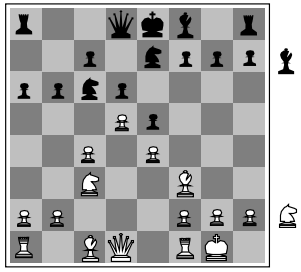

Černý na tahu
Bílý ma o něco lepší pozici

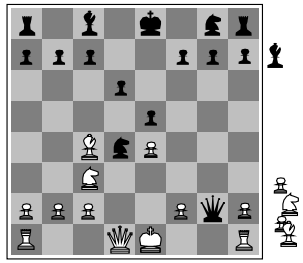

Bílý na tahu
Černý vítězí

Pro šachy typicky **lineární** vážený součet **rysů**

$$Eval(s) = w_1 f_1(s) + w_2 f_2(s) + \ldots + w_n f_n(s) = \sum_{i=1}^{n} w_i f_i(s)$$

např. $w_1 = 9$
$f_1(s) =$ (počet bílých královen) $-$ (počet černých královen)
$\ldots$

Ohodnocovací funkce – odchylky

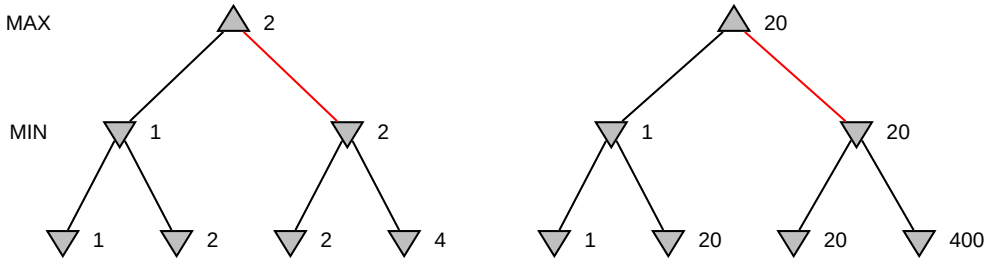

chová se **stejně** pro libovolnou **monotónní** transformaci funkce $Eval$

záleží pouze na uspořádání → ohodnocení v deterministické hře funguje jako **ordinální funkce**

Nedeterministické hry

náhoda ⟵ hod kostkou, hod mincí, míchání karet

příklad – 1 tah s házení mincí:

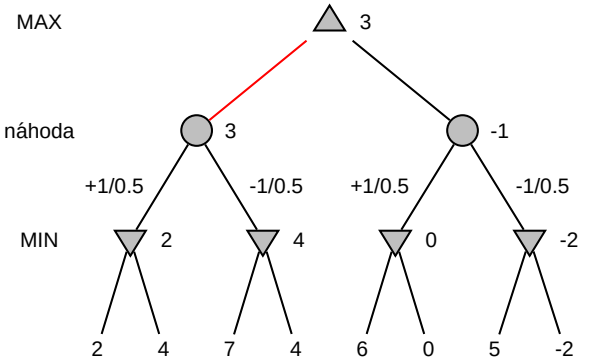

Algoritmus Minimax pro nedeterministické hry

expect_minimax . . . počítá perfektní hru s přihlédnutím k náhodě

rozdíl je pouze v započítání uzlů *náhoda*:

$$\text{expect\_minimax}(n) = \begin{cases} \text{utility}(n) & \text{pro koncový stav } n \\ \max_{s \in \text{moves}(n)} \text{expect\_minimax}(s) & \text{pro MAX uzel } n \\ \min_{s \in \text{moves}(n)} \text{expect\_minimax}(s) & \text{pro MIN uzel } n \\ \sum_{s \in \text{moves}(n)} P(s) \cdot \text{expect\_minimax}(s) & \text{pro uzel náhody } n \end{cases}$$

Prořezávání v nedeterministických hrách

je možné použít upravené Alfa-Beta prořezávání

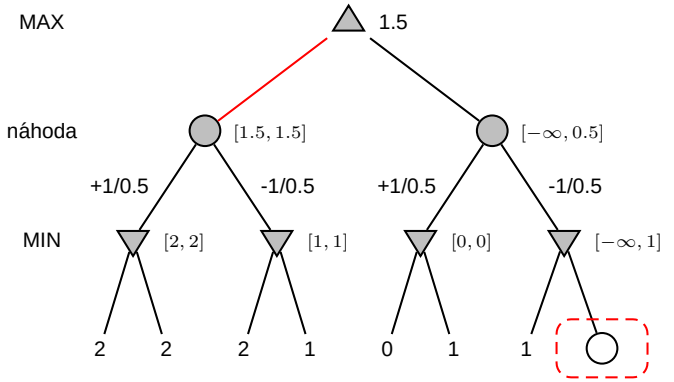

Prořezávání v nedeterministických hrách pokrač.

pokud je možno dopředu stanovit **limity** na ohodnocení listů → ořezávání je **větší**

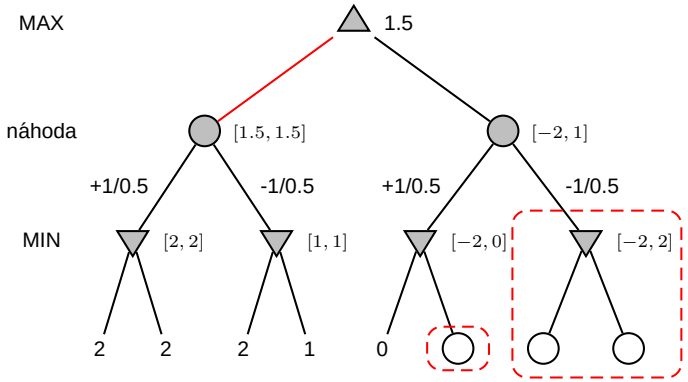

Nedeterministické hry v praxi

- ➜ hody kostkou zvyšují $b \rightarrow$ se dvěma kostkami 21 možných výsledků
- ➜ backgammon – 20 legálních tahů:

$$\text{hloubka } 4 = 20 \times (21 \times 20)^3 \approx 1.2 \times 10^9$$

- ➜ jak se **zvyšuje hloubka** → **pravděpodobnost** dosažení zvoleného uzlu **klesá**
  ⇒ význam prohledávání se **snižuje**
- ➜ **alfa-beta** prořezávání je mnohem **méně efektivní**
- ➜ program *TDGammon* používá prohledávání do hloubky 2 + velice dobrou $Eval$ funkci
  ≈ dosahuje úrovně světového šampionátu

Odchylka v ohodnocení nedeterministických her

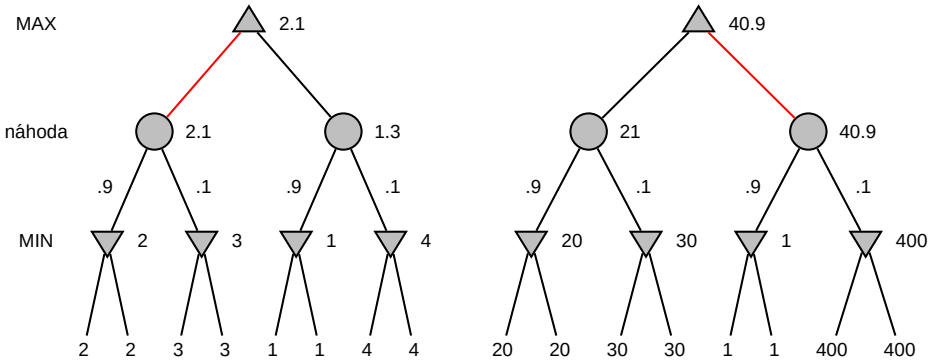

chování je **zachováno** pouze pro **pozitivní lineární** transformaci funkce $Eval$

$Eval$ u nedeterministických her by tedy měla proporcionálně odpovídat očekávanému výnosu

Hry s nepřesnými znalostmi

- ➜ např. **karetní hry** $\rightarrow$ **neznáme** počáteční **namíchání karet** oponenta
- ➜ obvykle můžeme spočítat **pravděpodobnost** každého možného rozdání
- ➜ zjednodušeně – jako jeden velký hod kostkou na začátku
- ➜ prohledáváme ovšem ne *reálný stavový prostor*, ale **domnělý stavový prostor**
- ➜ program *Jack*, nejčastější vítěz počítačových šampionátů v bridgi:
  1. generuje 100 rozdání karet konzistentních s daným podáním
  2. vybírá akci, která je v průměru nejlepší

  V roce 2006 porazil Jack na soutěži 3 ze 7 top holandských hráčských párů.